

Kommodori Pertti Inkisen juhlapuhe Sylvään koululla Sastamalassa Pirkanmaan Reservipiirien Maanpuolustusjuhlassa 25.3.2010

Kuva: Sirkka Ojala

---

*Kunnioitetut sotiemme veteraanit,
arvoisa pirkanmaalainen
maanpuolustusväki, hyvät naiset ja
herrat!*

Talvisodan päättymisen 70-vuotispäivää vietettiin vajaa pari viikkoa sitten. Tuon 105 päivää kestäneen kunniakkaan, mutta raskaan taistelun jälkeen Suomi saattoi huokaista helpotuksesta. Sota oli päättynyt - tappioon, mutta vapaus oli voitettu, tosin kovin kalliilla hinnalla. Suomen henkilotappiot nousivat 26 000 taisteluissa kaatuneeseen tai ilmapommituksissa menehtyneeseen sekä 46 000 haavoittuneeseen. Lisäksi tulivat muut raskaat aineelliset ja henkiset menetykset. Yhteensä 10 % maan parasta aluetta jouduttiin luovuttamaan vastustajalle. Erityisesti Karjalan heimolle tuo ajankohta

sinetöi synkän kohtalon – kotikunnaat ja lähes koko elämäntyö piti jättää. Heidän muistoaan ja työtään maan uudelleenrakentamiseksi me nykypolven suomalaiset syvästi kunnioitamme.

Talvisodan päättyessä Suomessa koettiin erittäin voimakkaasti, että läntinen yhteisö oli meidät hyljännyt ja jättänyt yksin taistelemaan omasta ja tavallaan myös koko läntisen yhteisön puolesta. Koettu katkeruus lisäsi ankarien rauhannehtojen aiheuttamaa tuskaa. Se tuntuu jättäneen kansakuntamme yhteiseen kollektiiviseen muistiin pysyvän jäljen, joka on tänäkin päivänä helposti tunnistettavissa ajankohtaisesta keskustelusta EU:n ja Suomen suhteista tai maamme mahdollisesta NATO -jäsenyydestä.

Vaikka sotatoimet päättyivätkin Moskovassa 12.3.40 yöllä allekirjoitettuun rauhaan, ei Neuvostoliitto suinkaan jättänyt Suomea toipumaan sodan rasituksista. Päinvastoin painostus maattamme vastaan jatkui monella muulla tavalla.

Moskovan rauha tehtiin kiireessä sotatoimien ollessa yhä täydessä käynnissä, sillä Neuvostoliitto ei suostunut aselepoon rauhanneuvottelujen ajaksi. Niinpä venäläisten puolelta ankara tykkituli hiljeni vasta n klo 11 aikoihin 13.3.1940. Todettakoon, että tuolloin Neuvostoliiton luoteisen rintaman tykistökomentajana toimi venäläisen tykistön kehittäjänäkin tunnettu suomalaissyntyinen kenraali **Woldemar Gröndahl** (ven. Vladimir Grendahl).

”Rauha vailla oikeusturvaa”

Neuvostoliitto saneli rauhan ehdot, jotka Suomi joutui pakkorauhana hyväksymään. Siksi olisi voinut olettaa, että rauhansopimus olisi tyydyttänyt Neuvostoliittoa ja että se olisi jättänyt Suomen nuolemaan haavojaan. Rauhansopimus jätti kuitenkin auki monia tärkeitä kysymyksiä. Neuvostoliiton mukaan asiat, joita ei ollut mainittu rauhansopimuksessa voitaisiin ratkaista myöhemmin ”diplomaattiteitse”. Tämä ilmaisun merkitys osoittautui suomalaisille vuoden 1940 ja 1941 alkupuolen aikana hyvin kalliiksi. Vuoden 1940 Moskovan rauhasta voitaneen hyvin käyttää nimitystä ”Rauha vailla oikeusturvaa”.

Jo rauhansopimuksen täytäntöönpanon alkuvaiheessa ilmeni, että Neuvostoliitto halusi ottaa sopimuksesta kaiken mahdollisen irti. Se meni mielivaltaisesti – voittajan elkein - paljon pitemmälle, kuin mitä sopimus edellytti. Venäläisjoukot mm. etenivät kohti uutta rajaa vetäytyvien suomalaisjoukkojen ja karjalaisen siviiliväestön kintereillä huomattavasti sovittua nopeammin kaapaten samalla runsaasti vielä evakuoitavaksi rajan läheisyyteen siirrettyä omaisuutta sekä monia evakuointia suorittavia suomalaisia. Heitä ei koskaan palautettu pyynnöistä huolimatta, sillä Neuvostoliitto piti heitä vakoilijoina.

Myös varsinaisen rajan maastomäärittelyssä voittajan sana painoi ja kartalla sovittu uuden rajan kulku muuttui usein maastossa aina Neuvostoliiton eduksi. Näin mm. Enson tehdasalueen ja Pelkolan kartanon kohdalla rajalinjaa tulkittiin maastossa Neuvostoliiton eduksi.

Neuvostoliitto kieltäytyi – suomalaisten lukuisista pyynnöistä huolimatta antamasta luovutetulle alueelle jääneitä, silloisissa sekavissa oloissa korvaamattomia kuntien, erilaisten yhteisöjen, laitosten, seurakuntien, yritysten ym. arkistoja. Neuvostoliitolle itselleen näillä arkistoilla ei ollut mitään käytännön merkitystä.

Toisaalta venäläiset kuitenkin vaativat suomalaisilta ja myös saivat käyttöönsä laajalti luovutettua aluetta ja Hangon vuokra-alueita koskevaa karttamateriaalia sekä meteorologisia, hydrologisia, hydrografisia ja geologisia ym. tiedostoja.

Rauhansopimuksen mielivaltaiseen tulkintaan perustuva venäläisten vaatimus koski myös Suomen ulkopoliittikkaa. Tuolloin kaavailtu pohjoismaiden puolustusliitto kariutui Neuvostoliiton jyrkkään vastustukseen, vaikka yksinomaan jo Ruotsi ja Norja olivat talvisodan aikana johdonmukaisesti noudattaneet tiukkaa puolueettomuutta. Ko liitto

ei voinut sisältää mitään Neuvostoliittoon kohdistuvaa kostoajatusta. Neuvostoliitto kuitenkin viittasi Norjan parlamentin, Stortingetin puhemiehen **Carl Joachim Hambro**n varomattomaan lausuntoon Suomen itärajan väliaikaisuudesta.

Tosin rauhansopimuksen 3. artiklan mukaan kumpikin sopijapuoli sitoutui pidättäytymään kaikesta hyökkäyksestä toistansa vastaan ja olemaan tekemättä mitään liittoja tai osallistumaan toista osapuolta vastaan suunnattuun valtakoliitioon. Todellisuudessa Neuvostoliitto halusi pitää Suomen eristettynä muusta maailmasta. Taustalla oli Stalinin tavoite ”ratkaista Suomen kysymys myöhemmin lopullisesti”. Onneksi Euroopan tapahtumien kulku muutti hänen suunnitelmiaan ja suomalaisia varten läntiselle Venäjälle Katyniin metsiin varatut joukkohaudat täyttyivät sen sijaan 22 000 puolalaisesta upseerista.

Vaatimuksia esitettiin runsaasti Neuvostoliiton taholta

Toinen sopimuksen suomalaisia kiihdyttänyt neuvostotulkinta aiheutui Karjalassa toimineiden suomalaisten teollisuuslaitosten omaisuuden poisviennistä. Suomea vaadittiin palauttamaan tai korvaamaan kyseinen omaisuus. Venäläisten vaatimukset kohdistuivat jopa sellaisiin laitoksiin, jotka sijaitsivat rauhantekohetkellä jo neuvostojoukkojen miehittämällä alueella.

Neuvostoliitto vaati useimpien suurten teollisuuslaitosten varaosa- ja tarvikevarastoja luovutettaviksi siinä mitassa, kuin hyvin varustetussa teollisuuslaitoksessa neuvostokäsityksen mukaan piti olla. Näin Suomi joutui tilaamaan jopa ulkomailta asti Neuvostoliittoa varten koneistoja ja laitteita talvisodan aikana tai jopa sitä ennen poisvietyjen tilalle. Myös teollisuuslaitosten kone- ja työpiirustukset vaadittiin luovutettaviksi. Niin ikään Neuvostoliitto uhkasi vaatia Suomea korvaamaan em. tehtaiden mahdolliset käyntitappiot.

Neuvostoliitto halusi myöhemmin tulkita taloudelliset laitokset mahdollisimman väljästi sisällyttäen niihin mm. elokuvateattereita, pieniä kotitarvesahoja, luontaisparantoloita ja jopa kalastajien moottoriveneitä.

Lisäksi jouduttiin luovuttamaan suuri määrä VR:n kalustoa kuten 75 veturia, 120 matkustajavaunua ja yli 1800 tavaravaunua, lisäksi varaosia, puhelinkeskuksia ja paikallisten postitoimistojen kalusteita, proomuja ja hinaajia ym.

Neuvostoliitto ilmoitti 6.7.40 vaativansa myös kaiken Hangosta poisviedyn sekä siviili- että sotilasomaisuuden palauttamista, mutta tämä vaatimus pystyttiin osaksi torjumaan. Lisäksi Neuvostoliitto pakotti Suomen 8.9.1940 sallimaan päivittäiset rautatiekuljetukset Hangon vuokra-alueelle.

Tilanteen tasapainottamiseksi Suomi vastaavasti myönsi syksyllä 1940 saksalaisille joukoille kauttakuljetusluvan Pohjois-Norjaan. Todettakoon, että Ruotsi salli niin ikään saksalaisotilaiden lomakuljetuksen oman alueensa kautta.

Toukokuussa 1940 Suomalaiset kommunistit perustivat kansanedustaja **Mauri Ryömän** johdolla Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyysseuran. Sen ympärillä tapahtuneet levottomuudet sekä Baltian miehitys kesällä loivat käsityksen, että seura

oli vain Neuvostoliiton solutuskanavaksi luotu peitejärjestö. Tilanne kärjistyi edelleen syksyllä ja joulukuussa 1940 Suomen hallitus lakkautti seuran toiminnan.

Suomen asemaa pahensivat myös neuvostojoukkojen usein suorittamat rajaloukkaukset, joita tapahtui välirauhan aikana yli 200 kertaa eli loukkaus lähes joka toinen päivä. Niistä ei jännittyneessä tilanteessa julkisesti juurikaan kerrottu, koska tämän pelättiin provosoivan ystävällistä naapuria. Tapahtuneista loukkauksista Suomi esitti selvityspyynnön vain neljästi saamatta kertaakaan mitään vastausta.

Vakavin välikohtaus sattui, kun kaksi venäläistä SB-2 pommikonetta ampui alas kesällä 1940 Tallinnasta Helsinkiin matkalla olleen Aeron Kaleva-matkustajakoneen Suomenlahden yllä lähellä Kerin majakkaa. Paikalle saapunut neuvostoliittolainen sukellusvene poimi merestä koneessa olleen diplomaattipostin. Vaikka Kalevan pudottaminen oli kiistattomasti kansainvälisen oikeuden vastainen rikos, Suomen valtiojohto katsoivat maan ulkopoliittisen aseman niin heikoksi, että asiasta ei tehty Neuvostoliitolle edes protestia.

Edellä esitettiin vain merkittävin osa Neuvostoliiton välirauhan aikana Suomea vastaan kohdistamasta vakavasta painostuksesta. Neuvostoliitto käytti poliittisluonteista painetta Suomea kohtaan myös Petsamon nikkeli-kaivoksen omistukseen, Ahvenanmaan demilitarisointiin, konsulaattien toimintaan sekä Suomen ja Neuvostoliiton väliseen kauppaan liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi se sekaantui Suomen sisäpolitiikkaan hallituksen kokoonpanoon ja presidentinvaaleihin liittyen.

Talvisodassa, kuten sen jälkeenkin Suomi taisteli lähes yksinomaan reserviläisten, suojeluskuntalaisten, lottien ja lukuisten vapaaehtoisten voimin. Talvisodassa taistellutta Suomen kenttäarmeijaa kotiutettiin asteittain sotaa seuranneina kuukausina. Toisaalta varusmiesten palvelusaika pidennettiin kahteen vuoteen ja lisäksi 25 000 reserviläistä pidettiin edelleen palveluksessa siten, että vuodenvaihteessa 1940/41 puolustusvoimien vahvuus oli kaikkiaan 109 000 miestä.

Vaikka Suomen väkiluku talvisodan aikoihin oli reippaasti alle neljä miljoonaa, maa sai mitenkuten varustettua kenttäarmeijaansa sodan lopussa peräti 364 700 sotilasta. Tänäpäin meitä on 5,3 miljoonaa henkeä, mutta sodan ajan joukkoihin arvioidaan lähitulevaisuudessa saatavan enää vain noin 250 000 miestä ja naista.

Mitä tulee reservin koulutustasoon, on todettava, että talvisodan joukoista oli lähes 200 000 sotilasta ollut kertausharjoituksissa 1930-luvulla. Lisäksi armeijassa palveli noin 100 000 suojeluskuntalaista, jotka olivat jatkuvasti ylläpitäneet hyviä sotilastaitoja. Numeroissa tarkasteltuna ero on melkoinen ja sen syyt vaatisivat ihan oman esityksen.

Lyhyesti sanottuna kaiken takana on tietysti raha, sillä nykyaikaisen taistelujoukon varustaminen maksaa todella paljon. Toisaalta puuttuu myös poliittista tahtoa asian ratkaisemiksi.

Perusfakta on kuitenkin edelleen sama: niin talvisodassa kuin jatkosodassakin puolustuksestamme vastasivat kohtuullisen hyvin koulutetut, joskin alussa luvattoman heikosti aseistetut ja varustetut reserviläiset.

Suomea puolustetaan valtaosin reserviläisvoimin

Myös tämän päivän Suomea valmistaudutaan puolustamaan valtaosin reserviläisvoimin. Nyt meiltä puuttuvat suojeluskunnat, mutta niiden sijaan meillä on toimiva vapaaehtoisen maanpuolustuksen kenttä, josta hyvänä esimerkkinä täällä tänään kokoustavat Pirkanmaan reserviläisjärjestöt.

Olemme kansainvälisessä vertailussa hyvin maanpuolustustahtoinen kansa. Sellaista pääomaa tulee vastaisuudessakin huolella vaalia. Yleisellä asevelvollisuudella ja vapaaehtoisella maanpuolustuksella on tässä järjestelmässä jatkossakin aivan keskeinen rooli.

Puolustusvoimat ei voi onnistua tehtävässään, ellei sillä ole tukenaan aktiivista vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen verkostoa. Tätä seikkaa ei varmasti voi koskaan korostaa liikaa. Toisaalta myös valtiovallan eli puolustusvoimien tulisi omasta puolestaan riittävästi tukea ja ohjata vapaaehtoisjärjestöjen työtä ja toimintaa.

Kaikki toimijat eli puolustusvoimat, vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt sekä maakuntajoukot voivat yhdessä vahvistaa Suomen puolustusratkaisua. Tässä yhteydessä tulee myös huomata, että maakuntajoukoissa toimiva henkilöstö on pitkälti niitä samoja aktiiveja, jotka uurastavat myös vapaaehtoisen maanpuolustuksen muissakin järjestöissä.

Toivoa sopii, että valtiontalouden lähiajan vaikeudet eivät kuristaisi vielä varsin elinvoimaista vapaaehtoisen maanpuolustuksen sektoria. Taloudellisesti huonoina aikoina se on helppo ajaa alas, mutta sen uudelleenrakentaminen ja kehittäminen vaatii jo paljon enemmän resursseja ja ponnistuksia.

Maamme turvallisuuspoliittinen lähiympäristö on kovasti erilainen, jos sitä verrataan esimerkiksi 70 vuoden takaiseen tilanteeseen.

Ruotsi – entinen emämaamme ja rakas vihollisemme, jonka vahvaan puolustukseen saatoimme – ainakin henkisesti – kylmän sodan aikaan nojautua, on jo vuosia supistanut omaa sotilaallista maanpuolustustaan. Ruotsin parhaillaan palkka-armeijaksi muuttuvat puolustusvoimat keskittyy nykyään lähes yksinomaan kansainvälisiin tehtäviin. Toivottavasti Suomi ei ainakaan tässä asiassa seuraisi Ruotsin esimerkkiä.

Mitä tulee Venäjään, niin siellä julkistettiin joitakin viikkoja sitten uusi sotilasdoktriini, joka perustuu viime vuoden keväällä annettuun, vuoteen 2020 ulottuvaan turvallisuusstrategian peruskirjaan eli strategisen turvallisuuden konseptiin. Näiden asiakirjojen mukaan Venäjällä on edelleen voimassa kautta historian vallinnut pyrkimys lujittaa kansallista yhtenäisyyttä ulkoisella vihollisuhalla ja näin kääntää katseet pois omalähtöisistä ongelmista. On kuitenkin hyvin vaikea kuvitella, että tänä päivänä jokin

maa tai ryhmittymä olisi valmis haastamaan Venäjää sotilaallisesti sen omalla maaperällä.

Vaikka presidentti **Dmitri Medvedev** helmikuun lopulla antamassaan haastattelussa lievensikin doktriinissa annettua kuvaa lännen ja Naton uhkaavuudesta, niin samaan aikaan Venäjän maavoimien komentaja, kenraalileversti **Aleksandr Postnikov** ilmoitti uusien Iskander-tykistöohjusten sijoittamisesta Lugaan (Inkerinmaan Laukaa) aivan Viron itärajan tuntumaan. Sieltä niiden 500 km kantamalla voidaan hyvin ulottua hallitsemaan koko pohjoisen Itämeren aluetta. Lisäksi Pietarin kaakkoispuolelle ollaan perustamassa uutta noin 8000 sotilaan moottoroitua jalkaväkiprikaatia.

Venäjän sotilaallinen aktiivisuus on kääntynyt nousuun

Venäjän sotilaallinen aktiivisuus ja voimannäyttö Itämeren suunnalla on lähes kymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen kääntynyt nousuun. Tästä osoituksena voidaan mainita viime vuoden elo-syyskuun aikana pidetyt kuukauden kestäneet, laajamittaiset ja kaikki puolustushaarat käsittävät Ladoga (Laatokka) sekä Zapad (Länsi) sotaharjoitukset.

Ladoga-harjoitus järjestettiin elo-syyskuussa Leningradin sotilaspiirin alueella. Sen yhtenä päätavoitteena oli harjoitella ”raakaöljykuljetusten suojaamista sekä kaasuputken turvaamista”.

On tosin sanottava, ettei em idea sinällään ole uusi, sillä Yhdysvallat on aikoinaan järjestänyt samantapaisen harjoituksen Naton puitteissa, mutta että tällaista ei ole ennen tapahtunut Itämeren alueella. Ladoga-harjoitukseen osallistui joukkoja Leningradin sotilaspiirin lisäksi Siperian sotilaspiiristä sekä Pohjoisesta ja Itämeren laivastosta.

Syyskuussa 2009 pidetty, 13 000 miestä käsittänyt Zapad-sotaharjoitus huipentui Venäjän asevoimien suorittamaan kuvitteelliseen, ilmoitse tapahtuvaan ydinasehyökkäykseen ja maihinnousuun ”puolalaiselle rannalle”.

Harjoitusoperaatioon kuului myös simuloitun kansannousun tukahduttaminen Valko-Venäjällä. Zapadin harjoitusjoukot puolestaan koottiin Leningradin sotilaspiirin lisäksi Mustanmeren ja Itämeren laivastosta sekä Valko-Venäjän asevoimista.

Baltian maat Viro, Latvia ja Liettua ovat nykyään EU- ja NATO-jäsenyytensä ansiosta Venäjän ulottumattomissa. Mutta toisaalta sekä Virolla että Latviolla on ongelmanaan suuret venäläisvähemmistöt, joilla on taipumusta asettaa Venäjän edut asuinmaansa etujen edelle.

Ilman muiden Nato-maiden tukea baltit olisivat sotilaallisesti varsin heikossa asemassa. Tosin muiden Nato-maiden ilmavoimat ovat jo vuosia vuorotellen pienen lento-osaston voimin päivystäneet Baltian ilmatilassa ylläpitäen ja valvoen sen koskemattomuutta.

Sotilaallisesta aktivoitumisestaan huolimatta Venäjä tuskin on ryhtymässä Luoteis-Euroopassa mihinkään suurisuuntaisiin toimiin mahtinsa kasvattamiseksi. Venäjä tuskin haluaa riskeerata tärkeimmän vienti- ja tuontiväylänsä rauhaa. Jo pelkästään maan talouden kasvava riippuvuus länsimaista hillitsee tällaista kehitystä.

En halua edellä esittämilläni seikoilla pelotella teitä kriisillä Itämeren piirissä tai maamme mahdollisella ajautumisella sellaiseen. Ainakaan tällä hetkellä sellaista ei ole näköpiirissä. Toisaalta ei voida taata, että turvallisuuspoliittinen ja sotilaallinen kehitys lähialueellamme jatkuvasti säilyisi vakaana ja rauhallisena.

Sitä varten meillä on vuosikymmeniä rakennettu ja kehitetty omaa kansallista turvallisuuttamme, jonka puolustamisessa myös jokaisella reserviläisellä on oma roolinsa.

Lopuksi haluan toivottaa Pirkanmaan reservipiirille jäsenjärjestöineen valoisaa tulevaisuutta ja parhainta menestystä arvokkaassa työssään Suomen maanpuolustuksen hyväksi.

Väliotsikointi toimituksen